

Een Omslag in de Duisternis

de opkomst van het ultranationalisme in Japan verklaard vanuit de democratiseringstheorie van Jack Snyder

BACHELOR THESIS

Thomas van de Ven (3366472)

Liberal Arts and Sciences

De opkomst van Azië

Begeleidster: dr. Y. Kleistra

Universiteit Utrecht 2010/2011

Een Omslag in de Duisternis

de opkomst van het ultranationalisme in Japan verklaard vanuit de democratiseringstheorie van Jack Snyder

Inhoudsopgave

– Inleiding	1
– Hoofdstuk 1. De democratiseringstheorie van Jack Snyder	4
- 1.1 Jack Snyder en het democratiseringsdebat	4
- 1.2 Het verband tussen democratisering en nationalisme	5
- 1.3 Contrarevolutionair nationalisme	6
- 1.4 De marktplaats van ideeën	7
- 1.5 Hoe nationalisten het collectief mobiliseren	7
– Hoofdstuk 2. De conditie van de Taisho democratie (1918-1932)	9
- 2.1 De aannames vanuit de theorie van Snyder	9
- 2.2 Het begin van de Taisho democratie	9
- 2.3 De Meiji constitutie en de Taisho democratie: een fragiele paradox	10
- 2.4 De zwakten van de politieke partijen	11
- 2.5 De bureaucratie en de media ten tijde van de Taisho democratie	12
- 2.7 Nieuwe dreigingen en de financiële crisis	14
- 2.8 Na Kato: een crisis onderweg	15
– Hoofdstuk 3. De ultranationalisten grijpen de macht (1932-1939)	17
- 3.1 De aannames vanuit de theorie van Snyder	17
- 3.2 Een heropleving van nationalisme	17
- 3.3 Van nationalisme naar ultranationalisme	18
- 3.4 Mobilisatie en controle	20
– Conclusie	22
– Bronnenlijst	23

Een Omslag in de Duisternis

de opkomst van het ultranationalisme in Japan verklaard vanuit de democratiseringstheorie van Jack Snyder

Inleiding

De moderne geschiedenis van Japan kenmerkt zich door omwentelingen; radicale veranderingen die de wereld in afwijzing of bewondering achterlieten. Kantelingen in naam van modernisering of democratie. Zoals in 1868, toen het eeuwenoude feodale stelsel ten onder ging, waar de samoerai van het toneel verdwenen en de keizer zijn troon weer beklom. Of de invloed van de Amerikanen in de jaren na Hiroshima en Nagasaki, om het land democratische beginselen bij te brengen en wederom de economische motor van het Aziatische continent te maken.

Maar er was ook een omslag voor een rijk voorbij haar grenzen. Waar het land verzonk in overmoedigheid en wapens klonken. Zowaar democratische en nationalistische geluiden, vanaf de Meiji restauratie, samen de moderne geschiedenis van Japan hebben belopen, nam in de periode tussen 1932 en 1945 een afschrikwekkende vorm van ultranationalisme de overhand. De Japanners spreken zelf van 'de donkere vallei' (*kurai tanima*) wanneer zij refereren naar de momenten van wanhoop, zwaarte en oorlog. Militaristische nationalistische bewegingen grepen de macht en begonnen in de jaren daarna een oorlog waarmee zij trachtten het Aziatische continent te beheersen. Het land werd gemobiliseerd naar de wensen van een kleine groep en de democratie stierf af.

Voor historici is de radicale omslag rond 1932 altijd een bron van vragen geweest.¹ Hoe is het mogelijk dat een land binnen een aantal jaren een koers van dood en verderf kon inslaan? De vraag is helemaal interessant met de wetenschap dat liberale geluiden overheersten gedurende de jaren daarvoor. Het tweede decennium van de 20^e eeuw markeerde de intrede van een democratiseringsproces in Japan en is bekend gaan staan als de *Taisho democratie*. In de periode tussen 1918 tot 1932 wisten verlichte ideeën uit het Westen de Japanners te inspireren, wat resulteerde in vergroot stemrecht en een competitief partijsysteem. Op het eerste gezicht lijkt het tijdperk van keizer Taisho en de beginjaren van keizer Showa in absoluut contrast te staan met de jaren die volgde.² Waarom slaagden nationalistische militairen juist in het begin van de jaren 30 om de macht te grijpen?

Onder historici bestaan verschillende opvattingen voor de radicale omslag tussen de jaren 20 en 30. Overpopulatie, het verval van de wereldeconomie en internationale ontwikkelingen dienen als mogelijke verklaringen voor de ultranationalistische en imperialistische koers. Hoe aannemelijk deze verklaringen ook mogen klinken, zij geven echter geen volledig antwoord op de vraag hoe en waarom de machtsgreep tot stand kwam die aan de extreem gewelddadige houding voorafgaat.

---

1 Met de term 'omslag' doel ik op de ultranationalistische machtsgreep die zich vanaf het begin van de jaren 30 voltrok. De eerste perikelen en aanwijzingen voor een mogelijke machtsovername vonden echter al in de jaren daarvoor plaats.

2 Hoewel keizer Taisho al in 1926 stierf wordt het begrip Taisho democratie vaak als overkoepelende term gebruikt voor de bijzondere periode 1918-1932 waarin partijpolitiek voor het eerst dominante vormen begon aan te nemen in Japan.

Een meer allesomvattende en daarnaast zeer interessante verklaring kan mogelijk worden gevonden in een theoretische uiteenzetting van de politicoloog Jack Snyder. De Amerikaan legt op basis van zijn theorie een verband tussen democratisering, nationalisme en conflict. In zijn optiek is de kans op een nationalistische replek het grootst tijdens de eerste fase van het democratiseringsproces. Op grond van deze assumptie legt Snyder vervolgens de mogelijkheid tot nationalistisch geweld uit aan de hand van vier factoren.³

In mijn onderzoek wil ik mij echter niet richten op het verband tussen democratisering en nationalistisch conflict. In plaats van Snyders complete thesis concentreer ik mij op de eerste stap van zijn betoog: de relatie tussen democratisering enerzijds en de machtsgreep van nationalisten anderzijds. Volgens Snyder valt een nationalistische machtsgreep te verklaren uit een leemte tussen zwakke instituties en massaparticipatie. In een dergelijke situatie zijn nationalisten makkelijker in staat om in te spelen op de situatie en daardoor nationalistische ideeën en instituties te creëren om grote delen van de bevolking voor zich te winnen.

Ondanks het feit dat Snyder in zijn boek *From Voting to Violence: democratization and nationalist conflict* een aantal keren verwijst naar 'Imperial Japan' gaat hij er nooit impliciet op in.⁴ Als casussen voor zijn argument verwijst de politicoloog naar onder meer Duitsland, Joegoslavië en Rwanda. Naar aanleiding hiervan wil ik graag in dit onderzoek een meer directe relatie leggen tussen enerzijds de democratiseringstheorie van Jack Snyder (en het veronderstelde verband hierbij tussen democratisering en nationalisme) en anderzijds de Japanse omwenteling tussen de liberale jaren 20 en de ultranationalistische militaristische machtsgreep vanaf de vroege jaren 30.⁵ Ik wil kijken in welke mate de theorie verband houdt met de empirie. Kan Snyder inderdaad naar Japan refereren als voorbeeld?

Op grond van de geschetste context kom ik tot de volgende centrale vraag voor dit onderzoek:

In hoeverre valt de machtsgreep van militaristische ultranationalisten in Japan vanaf de jaren 30, als antwoord op de Taisho democratie, te verklaren vanuit de democratiseringstheorie van Jack Snyder waarin hij een verband legt tussen democratisering en nationalisme?

In mijn onderzoek probeer ik de hoofdvraag te beantwoorden aan de hand van drie hoofdstukken. Het eerste hoofdstuk betreft het theoretische kader; een afbakening van de democratiseringstheorie van Jack Snyder. Ik tracht de positie van Snyder te plaatsen binnen het academische veld. Vervolgens ga ik verder in op de belangrijke relatie tussen democratisering en nationalisme binnen de theorie. Tijdens de uiteenzetting benadruk ik de noodzakelijke omstandigheden voor nationalisten om de macht naar zich toe te trekken.

---

3 Als gevolg van overdreven provocaties ten opzichte van een geconstrueerde externe dreiging stelt Snyder dat het ontstaan van een nationalistisch conflict erg aannemelijk is. Voor de politicoloog is conflict een inherente mogelijkheid binnen de greep naar macht:

J. Snyder, *From Voting to Violence: Democratization and nationalist conflict* (New York 2000) 66-69.

Hoewel Snyders verklaringen voor deze mogelijkheid impliciet niet relevant zijn voor de onderzoeksvraag zal in de rest van het onderzoek conflict en geweld regelmatig terugkomen omdat het wel deel uit maakt van de empirische machtsgreep zelf die ik onderzoek. Binnen deze context beschrijf ik het conflict in plaats van dat ik het daadwerkelijk verklaar vanuit de theorie van Snyder.

4 Snyder, *From Voting to Violence*, 30-31, 53, 78, 82, 132, 137.

5 Nationalistische ideeën kennen in Japan een lange geschiedenis. Op grond daarvan maak ik in dit onderzoek onderscheid tussen nationalisme en ultranationalisme. De laatste term refereert hierbij aan de periode rond 1930 tot en met de Tweede Wereldoorlog, wanneer groepen binnen het leger bestaande nationalistische ideeën omarmden en uitbuiten die voorheen slechts bijval vonden in een gematigde civiele context.

Wanneer ik vanuit de theorie van Snyder spreek, hanteer ik enkel de term nationalisme als algemene uitdrukking, omdat deze vanuit de theorie op zichzelf staat, los van enige historische context.

Daarnaast leg ik uit op welke manier nationalisten volgens Snyder de macht grijpen en voor welke problemen zij komen te staan. Ik probeer in dit kader criteria te vinden die ik kan loslaten op de empirie en baseer mij hierbij grotendeels op Snyders boek *From Voting to Violence: democratization and nationalist conflict* waarin hij zijn gehele these omtrent democratisering, nationalisme en conflict uiteenzet.

In het tweede hoofdstuk begin ik mij te richten op de empirie. In hoeverre waren de instituties die Snyder noemt zwak of sterk in Japan tijdens de Taisho democratie periode? Ik probeer te achterhalen in welke mate de condities tijdens de jaren 20 gunstig waren voor de nationalistten om de macht naar zich toe te trekken. Ik toets de resultaten op basis van criteria van Jack Snyder.

Met de resultaten van hoofdstuk twee in het achterhoofd kijk ik in tenslotte in hoofdstuk drie naar de manier waarop de nationalistten de macht hebben gegrepen vanaf het begin van de jaren 30. Op basis van Snyders theorie kijk ik, in het bijzonder, naar hoe de nationalistten het publiek hebben weten te mobiliseren. Ik richt mij zowel op de middelen als de rechtvaardiging.

Hoofdstuk 1. De democratiseringstheorie van Jack Snyder

1.1 Jack Snyder en het democratiseringsdebat

Binnen het theoretische kader zie ik het als noodzakelijk om te beginnen met een korte inleiding over de persoon Jack Snyder zelf en zijn positie binnen het academische veld. De inleidende achtergrond helpt de lezer om de theorie en de opvattingen in een context te plaatsen die bijdraagt aan de nodige kennis om tot een juiste en volledige beoordeling te komen.

Jack Snyder is een voornaam politicoloog aan de Colombia University te New York. Hij is werkzaam als de Robert en Renee Belfer professor van de Internationale Betrekkingen aan het Department of Political Science en het Institute of War and Peace Studies en behaalde zijn bachelor aan Harvard en zijn PhD op Columbia.⁶ Zijn belangrijkste onderzoeksthema's zijn democratisering en nationalisme waarover hij tal van publicaties op zijn naam heeft staan.

Binnen het academische veld vallen er twee nadrukkelijke stromingen te onderscheiden die ieder een eigen kijk hebben op de transformatie van een autocratie naar een democratie. Aan de ene kant zijn er de *sequentialisten*, waaronder de politicologen Jack Snyder en Edward Mansfield. Deze groep gaat uit van het denken in stappen. Democratisering kan enkel succes hebben wanneer de juiste volgorde in acht wordt genomen. Op het moment dat er een vacuüm ontstaat na het wegvallen van een autocratie zijn eerst bepaalde instituties noodzakelijk voordat men pas kan overgaan op democratisering. Snyder spreekt in deze context van een *thick network*: de ontwikkeling van een sterk fundament aan instituties en economische ontwikkeling die voorafgaat aan de daadwerkelijke massaparticipatie.⁷ De juiste volgorde is noodzakelijk om nationalisme in tijden van een machtsvacuüm te voorkomen en te onderdrukken.

Aan de andere kant van het spectrum staan de *gradualisten*. Deze groep, onder aanvoering van de politicologen Thomas Carothers en Sheri Berman, kijken met een meer optimistische blik naar het democratiseringsproces.⁸ In de ogen van de gradualisten zijn er voldoende voorbeelden te noemen, zoals India, Costa Rica of Israël die met succes zijn gedemocratiseerd zonder over de gewenste voorwaarden te beschikken: een gebrek aan economische welvaart of een democratische basis.⁹ Democratisering gaat gepaard met horten en stoten. Elk land is anders; bij sommige landen loopt de democratisering wel succesvol en bij anderen niet. Dit betekent echter niet dat wachten de juiste oplossing is. Het belangrijkste uitgangspunt is het idee om democratisering zo snel mogelijk te laten beginnen op grond van het sterk geloof in een democratische mogelijkheid.¹⁰ Aan de hand van kleine stappen trachten de gradualisten democratisering te forceren in het nu en verwijten de sequentialisten een onzeker uitstel naar de toekomst.

De twee groepen hebben elkaar de afgelopen jaren bevochten in het gerenommeerde tijdschrift *Journal of Democracy*.

---

6 Zie ook: <http://www.columbia.edu/cu/polisci/fac-bios/snyder/faculty.html>

7 Snyder, *From Voting to Violence*, 316-321.

8 Zie bijvoorbeeld: T. Carothers, 'The "Sequencing" Fallacy', *Journal of Democracy* 18 (2007) 12-27.

9 Ibidem, 25.

10 Ibidem, 27.

1.2 Het verband tussen democratisering en nationalisme

Mijn belangrijkste bron voor de theorie van Jack Snyder is zijn boek *From Voting to Violence: Democratization and nationalist conflict* waarin hij een uiteenzetting maakt van het verband tussen democratisering en nationalisme. Een deel van zijn argument schreef hij echter daarvoor al uit in het artikel *Nationalism and the Marketplace of Ideas* samen met Karen Ballentine, een voormalig research fellow aan het Center for Science in International Affairs te Harvard.¹¹

Voordat ik verder in kan gaan op de uiteenzetting van zijn argumenten is het belangrijk om de twee belangrijkste termen te definiëren naar Snyders opvatting. In zijn boek definieert de politicoloog eerst het begrip nationalisme:

*'(...) as the doctrine that a people who see themselves as distinct in their culture, history and institutions, or principles should rule themselves in a political system that expresses and protects those distinctive characteristics. A nation is, therefore, a group of people who see themselves as distinct in these term and who aspire to self-rule.'*¹²

Nationalisme gaat in de ogen van Snyder altijd over een onderscheidend verhaal in de beleving van een groep mensen die als gevolg daarvan autonomie claimen. Nationalisme weerspiegelt hiermee zowel in- als uitsluiten.

Het tweede begrip democratisering definieert Snyder in het boek als volgt:

*'I define states as democratization if they have recently adopted one or more of these democratic characteristics, even if they retain important nondemocratic features.'*¹³

Democratisering komt voort uit zijn onderscheid in volwassen democratieën en democratiserende staten.¹⁴ Volwassen democratieën beschikken over een aantal typerende kenmerken zoals: vrije verkiezingen, civiele vrijheden en de begrensde macht van politici. In tegenstelling tot volwassen democratieën trachten democratiserende staten een aantal van deze kenmerken over te nemen ook al beschikken ze nog steeds over non-democratische kenmerken.

Vanuit de conceptualisering ben ik staat om verder in te gaan op het gestelde verband tussen de twee begrippen. Jack Snyders sequentionalistische opvatting komt voort uit het gevaar dat hij ziet in het direct in gang zetten van democratisering. De politicoloog beaamt dat in de eerste fase van democratisering de kans op nationalisme het meest aannemelijk is. Door het wegvallen van een autocratisch regime ontstaat er een machtsvacuüm. In deze periode van transitie, van overgang naar democratie, vormt zich een lacune tussen enerzijds massaparticipatie en anderzijds zwakke instituties die de democratie nog niet voldoende kunnen dragen.

Snyder ziet juist in deze leemte het grootste gevaar. Elitaire groepen binnen de samenleving zijn als gevolg

---

11 K. Ballentine en J. Snyder, 'Nationalism and the Marketplace of ideas', *International Security* 21 (1996) 5-40.

12 Snyder, *From Voting to Violence*, 23.

13 Ibidem, 26.

14 Ibidem, 25, 26.

van de fragiele situatie in staat om in te spelen op de zwakke conditie van de staat. Zij trachten de leegte te overbruggen door middel van nationalistische ideeën.¹⁵ Nationalisme is het instrument en tegelijkertijd de rechtvaardiging voor een diep gelegen wens naar macht. Elites zijn op zoek naar een middel die enkel het eigen belang weet te dienen. Het nationalistische idee vormt hierbij de ideale oplossing omdat het een verleidelijke illusie opwerpt.¹⁶ De elites trachten ten tijde van overgang geleidelijk de macht naar zich toe te trekken en op een ondemocratische manier het land te besturen. Binnen deze context claimen ze het zelfbestuur van de nationale groep die berust op een normatieve politiek van in- en uitsluiten: de elites dicteren wie er wel en niet bij de groep hoort. Of het bestuur zelf op legitieme wijze tot stand komt is hierbij niet van belang. Door zichzelf neer te zetten als bestuurders *in naam van* de nationale groep weten de nationalisten de democratische gedachte van besturen *door* het volk achter het gordijn te plaatsen. Een subtiel verschil misleidt de burger.

1.3 Contrarevolutionair nationalisme

In één van zijn weinige verwijzingen classificeert Snyder 'Imperial Japan' als een product van contrarevolutionair nationalisme.¹⁷ Om te kijken wat deze vorm van nationalisme inhoudt is het noodzakelijk om te kijken naar de omstandigheden die deze vorm oproept. De vraag rest, wanneer precies elitaire groeperingen de kans schoon zien om in tijden van democratisering de macht naar zich toe te trekken? Snyder wijst bij het beantwoorden van deze vraag op twee – haast vanzelfsprekende – factoren. Ten eerste moet er binnen de elitaire groep de *motivatie* zijn om zich te verzetten tegen een liberale koers.¹⁸ Een motivatie ontspringt op het moment dat de elite de democratie als een bedreiging begint te zien van het eigen belang. Alleen als het onmogelijk blijkt te zijn om de persoonlijke belangen aan te passen aan het opkomende democratische systeem zal er aversie ontstaan ten opzichte van de groepen die de democratie uitdragen. Ten tweede moet er ook voor de elite de *mogelijkheid* bestaan om de macht naar zich toe te grijpen.¹⁹ Dit heeft weer alles te maken met de politieke conditie van het land: beperkt stemrecht, oneerlijke restricties op electorale competitie, slecht georganiseerde politieke partijen, corrupte bureaucratie en gedeeltelijke media monopolies.²⁰ Beperkte democratische instituties betekenen een gebrek aan controlemechanismen om nationalisme tegen te werken.

In het geval van een onderscheidend contrarevolutionair nationalisme is er volgens Snyder, naast motivatie en mogelijkheden, sprake van een sterke bureaucratie die mogelijk kan worden ingezet voor nationalistische doeleinden; zwakke representatieve instituties gaan gepaard met sterke administratieve instituties.²¹

1.4 De marktplaats van ideeën

---

15 Snyder, *From Voting to Violence*, 32.

16 Ibidem, 24, 32.

17 Ibidem, 77, 78.

18 Ibidem, 37.

19 Ibidem.

20 Ibidem, 55. Let wel: met opsommingen als deze beweer ik niet te zeggen dat elk aspect terug moet zijn te vinden in de empirie. Het gaat uiteindelijk om een algemeen oordeel over de conditie van instituties ten tijde van de Taisho democratie. De opsomming belichaamt enkel mogelijke, aanwezige indicatoren waarnaar kan worden verwezen.

21 Ibidem, 38.

In de voorgaande paragraaf is naar voren gekomen dat contrarevolutionair nationalisme zal opkomen wanneer zowel de motivatie als de mogelijkheid zich voordoet. Het laatste criteria behoort hierbij extra aandacht te krijgen aangezien de rol van de media, als institutie, in het succesverhaal van opkomende nationalistten een belangrijke rol speelt.

De kans van slagen hangt volgens Snyder mede af van drie factoren die allen betrekking hebben op het abstracte begrip *marktplaats van ideeën*. Alvorens verder in te gaan op de drie factoren is het noodzakelijk om dit begrip kort toe te lichten, aangezien Snyder geen afgeschermd definitie hiervan geeft.

De politicoloog verbeeldt zich in dit kader een samenleving vol met ideeën; een markt, die net als een economisch model bestaat uit vraag en aanbod.²² Enerzijds is er het bestaande aanbod aan ideeën en anderzijds de bestaande vraag naar ideeën. Daarnaast bestaan er marktinstuties die de markt dienen te reguleren. In het geval van een perfecte markt van ideeën is er sprake van een volledig toegankelijke en transparante markt.

De elites zullen in hun hunkering naar macht de marktplaats van ideeën proberen te veroveren.²³ De nationalistische gedachten zullen zoveel mogelijk doorgedrukt moeten worden. De mate van succes is afhankelijk van drie criteria: de capaciteit om informatiebronnen te controleren, de bevolking in te delen in segmenten om ze vervolgens te bestoken met nationalistische boodschappen en de mate van journalistieke onafhankelijkheid en professionalisme.

In het geval van de eerste factor zullen de nationalistten proberen een gedeeltelijk monopolie te verkrijgen op de aanbodzijde van de marktplaats.²⁴ Dit monopolie kent een verleidelijke illusie; ondanks dat er wel verschillende stemmen spreken, zijn de elitaire groepen in staat om belangrijke posten binnen de markt te controleren.

De kracht van de aanbodzijde is echter afhankelijk van de conditie van de vraagzijde.²⁵ Nationalisten profiteren het meeste van een gesegmenteerde vraag. De verschillende groepen hebben niet allemaal even gemakkelijk of in gelijke trend toegang tot de marktplaats. Sommige groepen in de samenleving worden hierdoor niet blootgesteld aan bepaalde informatie. Andere groepen worden daarnaast blootgesteld aan enkel één bron van informatie.

De laatste factor betreft de sterkte van media-instituties en normen. In het geval van een perfecte, eerlijke competitie wordt de markt geleid door decentrale regulatie. Verschillende instanties zoals professioneel getrainde journalisten, universiteiten, denktanks en wetgevende toezichthouders controleren en toetsen de markt en proberen monopolies te voorkomen. Feit en mening mogen niet met elkaar verweven raken.

1.5 Hoe nationalistten het collectief mobiliseren; het mogelijke succes van een geleidelijke machtsgreep

Hoewel de voorafgaande paragrafen laten zien wanneer precies contrarevolutionair nationalisme een kans ziet om op te komen, is er vooralsnog niet ingegaan op de specifieke wijze waarop de nationalistten de macht geleidelijk naar zich toe trekken. Snyder stelt dat de nationalistten in hun poging kampen met twee

---

22 Snyder, *From Voting to Violence*, 57.

23 Ibidem, 56.

24 Ibidem, 59, 60.

25 Ibidem, 60-63.

problemen. Het eerste probleem betreft het politicologisch welbekende *collective action problem*.²⁶ Hoe is het mogelijk om grote delen van een landelijke bevolking te mobiliseren omwille van een gemeenschappelijk doel?

In de ogen van Snyder is de oplossing voor de nationalistten zowel het opbouwen van nationalistische instituties als nationalistische ideeën.²⁷ Om te begrijpen wat het eerste begrip betekent, is definiëring wederom noodzakelijk. In zijn boek definieert Snyder instituties als:

*'(...) repeated patterns of behavior around which expectations converge.'*²⁸

Instituties belichamen herhaalde patronen van gedrag. Door herhaling wordt gedrag voorspelbaar en valt het makkelijker te beheersen. Instituties dragen op deze manier bij aan de collectieve actie: wetgeving bepaalt de normen van de groep, de bureaucratie levert informatie en de politie dwingt volgzzaamheid af. De nationalistische instituties zijn noodzakelijk omdat zij de nationalistische ideeën belichamen.

Nationalistische ideeën zijn op hun beurt gebaseerd op geconstrueerde mythen over de nationale groep die door Snyder worden gedefinieerd als:

*'(...) assertions that would lose credibility if their claim to a basis in fact or logic were exposed to rigorous, disinterested public evaluation.'*²⁹

Mythes berusten op normatieve opvattingen die in het leven worden geroepen om de afgebakende nationale groep aan zich te binden.³⁰ Het zijn enerzijds claimende verhalen ten voordele van de eigen geconstrueerde groep. Anderzijds trachten zij juist de opponenten van de nationale eenheid in diskrediet te brengen. Mythes vormen tegelijkertijd de rechtvaardiging voor vijandigheden tegenover de ander als het recht op zelfbestuur en autonomie. Zij geven tenslotte een toezegging aan de bevolking: wie wij zijn, wie de ander is en wat ons gemeenschappelijke doel is in het nu en in de toekomst.

Met de mobilisatie van de bevolking komt een tweede probleem naar voren.³¹ Hoe is de elite instaat om de wens van participatie in te dammen? Snyder wijst ook hier op het bekende belang van uitsluiten; de nationalistten trachten de groepen binnen de samenleving, die een grotere participerende rol proberen klaar te spelen, naar de andere kant van de grens te duwen. De elite zal de liberale groeperingen in diskrediet brengen door ook hen te bestempelen als vijanden van de natie.

---

26 Snyder, *From Voting to Violence*, 47, 48.

27 Ibidem, 48-50.

28 Ibidem, 48.

29 Ballentine en Snyder, 'Nationalism and the Marketplace of Ideas', 10.

30 Ibidem.

31 Snyder, *From Voting to Violence*, 51, 52.

Hoofdstuk 2. De conditie van de Taisho democratie (1918-1932)

Aan de hand van de theoretische afbakening ben ik in staat om de empirie nader te bekijken. Tijdens de uiteenzetting van Snyder zijn er een aantal aspecten naar voren gekomen die als criteria kunnen dienen om te kijken of de empirie aansluit op de theorie.

Dit hoofdstuk moet uitsluitend geven over de conditie van de partijpolitiek ten tijde van de Taisho democratie. Hoewel het parlement en de politieke partijen nog nooit zoveel macht in de Japanse geschiedenis hadden verkregen, bleek het fundament van deze periode meer zwakheden te kennen dan iemand op het eerste gezicht misschien zou veronderstellen.

2.1 De aannames vanuit de theorie van Snyder

Om te toetsen in hoeverre de theorie van Snyder in relatie ligt met de empirie begin ik kort met het opsommen van de belangrijkste aannames die relevant zijn voor dit hoofdstuk. Door verschillende assumpties op te stellen wordt zichtbaar wat voor Snyder precies in de lijn der verwachting zou moeten liggen als het om de jaren rond de Taisho democratie gaat.

Als eerste zal er sprake moeten zijn van een motivatie om de opkomst van liberale partijpolitiek tegen te werken. In het specifieke geval van Japan zullen de militaire elites, gedurende de Taisho democratie, een aversie moeten krijgen tegen de toenemende macht van de politieke partijen en het parlement. Doordat de belangen van de militaire leiding onmogelijk aanpasbaar zijn binnen het huidige democratische systeem, zullen zij zich verzetten tegen liberale ideeën door gebruik te maken van nationalisme.

Als tweede zullen de nationalistenaan een mogelijkheid moeten hebben om zich ook daadwerkelijk te verzetten tegen de liberalen en zelf de macht te grijpen. De conditie van politieke instituties in de jaren twintig behoren daardoor zwak te zijn. In het specifieke geval van contrarevolutionair nationalisme zal er sprake zijn van een sterke bureaucratie die mogelijk de invloed van representatieve instituties, parlement en politieke partijen, kan ontstemmen of beteugelen. Daarnaast kennen de representatieve instituties zelf ook hun beperkingen waardoor zij een remming zijn in hun eigen ontwikkeling. Als laatste zal het medialandschap zich moeten laten kenmerken door centrale regulatie, een gedeeltelijk monopolie aan de aanbodzijde en een gesegmenteerde vraag.

2.2 Het begin van de Taisho democratie

Met de assumpties van Snyder in het achterhoofd kan nu worden gekeken naar de Taisho democratie zelf. Ik zie het als noodzakelijk om te beginnen met een zeer korte schets van de Japanse politieke beleving aan de vooravond van de jaren twintig.

Op het moment dat in 1918 de Eerste Wereldoorlog tegen haar einde liep heerste er een uitzonderlijke wens naar vrede en stabiliteit onder de Japanse elites. De oorlog had de illusies van geweld en veroveringsdrang (tijdelijk) doen verdampen en democratie leek de noodzakelijke stap voor zowel Japan als het Europese continent. Geïnspireerd door overgewaaide ideeën uit het Westen was de publieke opinie democratisch gestemd. Het Britse systeem, met een Hoger- en een Lagerhuis, weerspiegelde in het bijzonder de liberale

golf die het land leek te verwelkomen.

Het buitenlandse beleid werd in de jaren die volgden gedomineerd door een positieve relatie met de buurlanden. Onder leiding van de invloedrijke politicus Kijūrō Shidehara ontstond er een 'good neighbour policy' met China en de Sovjet-Unie. Daarnaast vormde Japan één van de leden van de Washington conferentie in 1921 samen met het Britse rijk, de Verenigde Staten, Frankrijk en vijf andere landen. Op toezegging van vooral de Verenigde Staten stemde Japan in met het verdrag om de invloed van haar marine rond eilanden in de Stille Oceaan en Oost Azië terug te brengen, wat leidde tot betere banden met de Westerse mogendheden.

De intrede van de Taisho democratie begon met premier Hara Takashi in 1918 waarbij diens kabinet als eerste kabinet in de Japanse geschiedenis bestond uit mensen van de meerderheidspartij. Daarnaast verkreeg hij zowel in het Lager- als het Hogerhuis voldoende steun. Hoewel het Japanse Lagerhuis bestond uit meerdere partijen hebben in de loop van de jaren twintig en dertig enkel twee partijen een hoofdrol gespeeld: de *Seiyukai* en de *Kenseikai*.

2.3 De Meiji constitutie en de Taisho democratie: een fragiele paradox

Naast de politieke beleving is het ook van belang om te kijken naar het ontstaan van partijpolitiek zelf als ontwikkeling in de Japanse geschiedenis. Zo zijn de politieke ontwikkelingen na 1918 opmerkelijk te noemen wanneer wordt gekeken naar het constitutionele raamwerk dat door de Meiji restauratie rond 1868 is ontstaan. Het mag kortweg merkwaardig heten dat de Japanse partijpolitiek überhaupt van de grond is gekomen.

Toen de leiders achter de Meiji restauratie de keizer terug op zijn troon plaatsten en door middel van een nieuwe constitutie het bestuurlijke plaveisel uitlegden voor de toekomst kenden zij een anti-partij instelling. Sterker nog, de historicus Taichiro Mitani wijst zelfs op twee soorten controle die de grondwet kende ten opzichte van de opkomst van partijpolitiek.³² Ten eerste bestond er de idee van de keizerlijke soevereine autoriteit (*tennō taiken*); de keizer bekleedde de hoogste positie in de natie. Deze positie zou echter onmogelijk zijn bij de instelling van een parlement, omdat deze berust op volkssoevereiniteit. De intrede van een partij kabinet betekende daardoor automatisch verlies aan macht bij de keizer. Op deze manier voorzag de constitutie dat de keizer en het partijkabinet-systeem onverenigbaar zijn met elkaar; ze sloten elkaar uit. Ten tweede bestond er een systeem van verdeelde machten. Hoewel de keizer de machtigste en hoogste figuur was in het land kende hij geen directe heerschappij. Het direct bestuur werd ingevuld door verschillende organen onder de keizerlijke autoriteit. De belangrijkste waren: de *Diet*, (= parlement: Lager- en Hogerhuis), de bureaucratie, het kabinet, het leger, de marine en de Kroonraad (adviesorgaan van de keizer).

De verdeelde machten stonden allen onafhankelijk ten opzichte van elkaar en behoorden enkel verantwoordelijkheid aan de keizer af te leggen. Dit resulteerde in losstaande organen, die alle beschikten over hun eigen *raison d'être* en daarnaast elkaar permanent controleerden om het machtsevenwicht te

---

32 T. Mitani, 'The establishment of party cabinets, 1898-1932', in: Peter Duus (ed.), *The Cambridge history of Japan Vol. 6, The Twentieth Century. Cambridge Histories Online* (Cambridge 1988) 55-96, 59-65.

bewaren. De militairen kenden in dit kader een superieure vorm op grond van hun taak om enkel direct verslag uit te brengen aan de keizer.³³

De afwezigheid van een usurperende macht had als gevolg dat niemand de eindverantwoordelijkheid droeg. De Nederlandse politicoloog en Japan-kenner Karel van Wolferen omschrijft het Japanse systeem als een 'afgeknotte piramide': het ontbreken van een hoogste instantie met ultieme beleidsbepalende zeggenschap.³⁴ De verdeling van onafhankelijke organen was dan ook vanuit Japans perspectief niet om de macht van de staat te beperken ten dienste van de vrijheden van het individu, zoals dat in de Westerse liberale politieke filosofie geldt. De Japanse scheiding der machten was enkel een middel om de soevereiniteit van de keizer te beschermen.

De constitutioneel vastgelegde verdeling resulteerde vanzelfsprekend in een probleem. Doordat elk orgaan enkel zijn verantwoordelijkheid kende ten opzicht van een afgezonderde keizer in het paleis was er een gebrek aan binding tussen de organen onderling. De president werd bijvoorbeeld in zijn handelen altijd geconfronteerd met de macht van de militairen en de Kroonraad die veelal vanuit het belang van het eigen orgaan regeerden.

Mitani stelt echter dat een dergelijke binding wel aanwezig was in de eerste decennia na de Meiji restauratie.³⁵ Een oligarchische clique vormde een eenheid doordat zij bestond uit slechts twee adellijke domeinen. Toen de clique geleidelijk verdween van het politieke speelveld, vervloeg ook de eenheid tussen de verschillende organen. In deze situatie ontbrak het aan institutionele middelen die in staat waren om de verschillende instanties te doorkruisen en daardoor een noodzakelijke harmonie te creëren.³⁶ Ironisch genoeg, stelt Mitani, dat juist door het wegvallen van een bindend middel politieke partijen in beeld kwamen; zij vormden opeens een noodzakelijk product van een constitutie gebaseerd op anti-partij sentimenten.³⁷

2.4 De zwakten van de politieke partijen

De aanstelling van Kato Takaaki als premier in 1924 wordt vaak als voorbeeld gebruikt voor het dominerende liberale gedachtegoed van de jaren 20 in Japan. Met de intrede van de algemene verkiezingswet, vergrootte zijn kabinet het electoraat naar 12 miljoen mensen (20% van de bevolking). Voortaan mochten alle mannen van 25 en ouder stemmen. Daarnaast vormde het nieuwe kabinet het eerste kabinet dat was ontstaan op grond van een nieuwe meerderheid in het Huis van Afgevaardigden (het Lagerhuis). Deze meerderheid was op haar beurt weer het resultaat van algemene verkiezingen. Vanaf dat moment belichaamde het Huis van Afgevaardigden de dominante factor bij de vorming van het kabinet.

Ofschoon deze ontwikkelingen op het eerste gezicht liberaal mogen overkomen, vormden zij in

---

33 Ibidem, 61.

34 K.G. Van Wolferen, *Japan. De onzichtbare drijfveren van een wereldmacht* (Amsterdam 1989), 15.

Van Wolferen haalt in zijn boek president Harry Truman aan die eens gezegd zou hebben dat er in Japan geen plaats is waar de ezel stilstaat. In Japan blijft de ezel rondjes lopen.

35 Mitani, 'The establishment of party cabinets, 1898-1932', 64.

36 Dat er uiteindelijk toch een partijkabinet systeem heeft kunnen ontstaan, wijdt Mitani aan zes factoren. Zie: Mitani, 'The establishment of party cabinets, 1898-1932', 76-96. Deze factoren liggen echter buiten het onderzoeksgebied van deze thesis en zullen daarom niet verder worden toegelicht.

37 Ibidem, 76.

werkelijkheid slechts een illusie die tekenend is voor de hele Taisho democratie. Ondanks de ogenschijnlijke successen wist de premier, in overeenstemming met zijn voorgangers en opvolgers gedurende de jaren 20, de Japanse democratisering niet naar een hoger plan te trekken. De primaire oorzaak was het onvermogen om steun te winnen onder de bevolking. Zo zorgden de verschillende kabinetten niet voor de noodzakelijke institutionele hervormingen en aanpassingen aan de constitutie. Ondanks dat de meeste premiers zichzelf afschilderden als liberaal, waren zij in feite conservatief ingesteld. De kabinetten laakten de bereidwilligheid om daadkrachtige liberale wetgeving in te voeren ten gunste van de bevolking.

De Britse historicus William Gerard Beasley geeft in zijn boek *The Modern History of Japan* nog twee andere redenen van zwakte.³⁸ Ten eerste was er een gebrek aan eenheid binnen de partijen en tussen de partijen onderling. In het politieke speelveld van de Diet en het kabinet ging het niet zozeer om verschillen in beleidsopvattingen maar om het eigen belang. Deze belangen lagen over het algemeen buiten de Diet; economische zaken of de ambitie om zo hoog mogelijk in de carrièreladder te reiken. De partijen waren slechts het middel, het instrument om als individu verdere stappen te zetten.

De tweede reden, aanzienlijke corruptie, stond in indirect verband met het eerste. Doordat omkoperijen en bevoordeling aan de orde van de dag waren, waren de partijen nooit in staat om populaire steun te verkrijgen. De corruptie was haast onvermijdelijk gezien de verstrengeling tussen de partijen en de *zaibatsu's*, de machtige bedrijfsagglomeraten die de motor vormden van de Japanse economie. Een goed voorbeeld was premier Kato zelf, wiens echtgenote de zus was van Iwasaki Isaya, het hoofd van Mitsubishi, één van de twee machtigste conglomeraten. Nummer twee, het conglomeraat Mitsui, was daarnaast weer innig bevriend met de Seiyukei.

Een overige vermeldenswaardige ontwikkeling was dat de kabinetten zichzelf in diskrediet brachten bij zowel het leger als de marine door de uitgaven van deze instanties in de loop van de jaren drastisch terug te dringen.³⁹ Het betekende uiteindelijk het eerste teken voor de legerleiding dat de partijpolitiek een sta in de weg was voor haar ontwikkeling.

2.6 De bureaucratie en de media ten tijde van de Taisho democratie

Naast de conditie van het representatieve gezag wijst Snyder ook op de bureaucratie en de media. In het geval van Japan ten tijde van de Taisho democratie, staan deze twee elementen op vermeldenswaardige wijze met elkaar in verband. Als eerste is het van belang om een schets te geven van de bureaucratie om vervolgens de brug te slaan met de media.

Het lijkt geen twijfel dat het Japanse ambtenarenapparaat een machtig en sterk orgaan vormde binnen het Japanse politieke systeem. De bureaucratie bestond uit doorgewinterde hoogopgeleide ambtenaren die het beleid veelal uitvoerden en, zo blijkt, ook vaak zeggenschap hadden over het beleid. Het merendeel van de ambtenaren was afkomstig van de beste universiteit van het land, de Tokyo Imperial University en was aan een zware selectie onderhevig.

---

38 W.G. Beasley, *The Modern History of Japan* (Londen 1963), 224-228.

39 De militaire uitgaven daalden in de jaren twintig aanzienlijk. Alwaar het budget in 1921 nog 49% uitmaakte van de totale nationale uitgaven, was dit aandeel in 1927 teruggedrongen tot 28%. Zie: I. Tsugimaro, *New Materials on Japanese Political History* (Tokyo 1948), 441.

Ambtenaren kenden soms een sterke inspraak ten opzichte van de ministers en andere leden van het kabinet.⁴⁰ Als gevolg van hun ervaring en kennis waren zij in staat om kabinetsleden over te halen hun beleid te volgen of te verdedigen. Een dergelijke verhouding is echter niet bijzonder aangezien hedendaagse democratieën vaak worden geconfronteerd met dezelfde situatie; de expertise van ervaren ambtenaren is een zwaargewicht ten opzichte van de nieuwe minister met geringe kennis van zaken.

In zijn uitgebreide studie naar de relatie tussen staat en media tussen 1918-1945 in Japan legt de Amerikaanse politicoloog Gregory Kasza een link tussen de dominante bureaucratie en de controle van de media.⁴¹ Voor hem is juist het mediabeleid destijds een voorbeeld van de dominante positie van de bureaucraten. In het vervolg beaamt hij dat de grote invloed van ambtenaren op het mediabeleid kwam door: (1) expertise; (2) de autonomie van de bureaucratie om besluiten en andere reguleren uit te delen; (3) standaard overeenkomsten met politici over het beleid; (4) de interactie met belangengroepen in de samenleving, in tegenstelling tot de partijen; (5) succesvolle tactieken om politici uit te sluiten van de besluitvorming; (6) een autonome positie ten opzichte van de gerechtshoven; (7) historische en wettelijke legitimiteit voor beleidsmakende functies.⁴²

Met de wetenschap dat de bureaucratie een nadrukkelijke rol speelde in het mediabeleid ten tijde van de Taisho democratie is de volgende stap de inhoud van deze politiek zelf. In dit kader is het van belang om te benadrukken dat niets uit de beschikbare literatuur in dit onderzoek, vooralsnog, wijst op de aanwezigheid op een gesegmenteerde vraag. Daarnaast kende Japan destijds tientallen kranten en bladen die beschikten over autonome journalisten die niet gelieerd waren aan één van de overheidsorganen.

Desalniettemin valt er wel degelijk iets te zeggen over de regulatie binnen het medialandschap en een mogelijk monopolie. Aan de hand van het werk Kasza wordt duidelijk dat het merendeel van het beleid bestond uit negatieve controle in plaats van positieve controle of zelfs mobilisatie. Enerzijds betekende dit dat er aanzienlijke restricties waren op hetgeen wat niet gezegd mocht worden. Anderzijds was er geen beleid uitgestippeld dat vertelde wat er dan wel moest worden gezegd. De journalist of filmmaker zag zich daardoor niet gedwongen om één enkel pad te volgen.

Tijdens de Taisho democratie is er slechts één mediawet geweest met duidelijke significante betekenis, de *Peace Preservation Law*, ingevoerd in 1925 onder het kabinet Kato. Ondanks het feit dat deze wet een democratisch product was belichaamde zij het controlebeleid ten opzichte van de media. De wet maakte in het bijzonder deel uit van de richtlijn om radicale linkse groeperingen, communisten, anarchisten en socialisten, zoveel mogelijk te marginaliseren. In de praktijk was de *Peace Preservation Law* echter tegen iedere individu of groepering van kracht die de *kokutai* wilde veranderen, een typisch Japans begrip in abstractie en polysemie dat onder meer kan staan voor: 'soeverein', 'de grondwet', 'de nationale identiteit' of 'nationale essentie'. Simpelweg kwam het er op neer dat elke bedreiging van het huidige systeem mogelijk in de kiem kon worden gesmoord door controlerende ambtenaren aangezien de beleidslijn zo breed interpreteerbaar was. Naast dat de reguliere perswetten, de kranten- en publicatiewetten, honderden links

---

40 R.M. Spaulding Jr., 'The Bureaucracy as a Political Force', 1920-45', in: James W. Morley (ed.), *Dilemmas of Growth in Prewar Japan* (Princeton 1974) 33-80, 43.

41 G.J. Kasza, *The State and the Mass Media in Japan, 1918-1945* (Berkeley en Los Angeles 1988).

42 Ibidem, 103-110.

georiënteerde bladen in de ban deden vonden er, in de loop van de jaren, onder de Peace Preservation Law, massale arrestaties plaats van linksdenkenden.⁴³

De overheidsinstanties waren vooral gespitst op besprekingen rond gevoelige zaken zoals het Mukden incident. Aan de hand van criteria beoordeelden bureaucraten of dat zij censuur moesten toepassen op het desbetreffende persartikel.⁴⁴ Hoewel er hier sprake was van controle bleek het werkelijke effect op de vrijheid van de pers mee te vallen. Het verspreiden van materiaal was veelal mogelijk doordat de aanbodzijde verschillende tactieken bedacht om de regelgeving te omzeilen.⁴⁵ Gevoelige woorden werden weggelaten dan wel vervangen door minder omstreden retoriek.

De radio- en filmindustrie waren destijds aan strengere controle onderhevig. Binnen beide media was een kritische houding niet toegestaan; zowel de radio als de filmindustrie kende een gebrek aan open (politieke) discussie.⁴⁶ Daarnaast werden de drie onafhankelijke radio uitzendbedrijven in 1926 binnen een nationaal monopolie, *Nihon Hōsō Kyōkai* (NHK), geplaatst onder het ministerie van Communicatie. Uiteindelijk wisten verschillende overheidsinstanties invloed uit te oefenen op het medium dat bestond uit entertainment, reclames en het bekendmaken van beleid. In het geval van films ontbrak dezelfde duidelijke grens tussen privé en publieke sfeer. Ambtenaren voelden zich verantwoordelijk voor hetgeen op beeld te zien was. Een paternalistische houding karakteriseerde het filmbeleid; 'typische' Japanse waarden moesten gerespecteerd blijven.⁴⁷

2.7 Nieuwe dreigingen en de financiële crisis

Aan het einde van de jaren 20 begonnen er serieuze breuklijnen te ontstaan in de ogenschijnlijke stabiliteit van de Taisho democratie. Zowel nationale als internationale ontwikkelingen zetten het partijstelsel hevig onder druk. Er ontstond geleidelijk een gevoel dat het land in een crisis was beland die vroeg om radicale maatregelen.

Internationaal gezien begonnen de problemen door machtsverschuivingen in China. De opkomst van Chiang Kai Shek vanaf 1925 werd door de Japanners met argusogen bekeken. De nationalistische leider wist steeds meer warlords naar zijn hand te zetten en bereidde geleidelijk zijn invloed uit naar het noorden van China. Japan vreesde dat de belangen in het land, met name in het ontwikkelde en grondstofrijke Mantsjoerije, in het gedrang kwamen.

Naast de dreiging van China was de opkomende aanwezigheid van Sovjettroepen in het Verre Oosten ook een reden tot bezorgdheid. De veiligheid van Japan leek steeds meer op het spel te staan doordat beide landen geen deel uitmaakten van de Washington verdragen uit 1921. Door het ontbreken van multilaterale concessies zag het land geen mogelijkheid om het dreigingsniveau terug te dringen.

Tot overmaat van ramp bleken de Verenigde Staten en Groot-Brittannië weinig bereid te zijn om Japan in wankele positie tegemoet te komen. Sterker nog, in 1930 wisten de twee Westerse mogendheden een

---

43 Ibidem, 38-44.

44 Kasza, *The State and the Mass Media in Japan, 1918-1945*, 35.

45 Ibidem, 35-38.

46 Ibidem, 71, 91, 92.

47 Ibidem, 70, 71.

bilaterale overeenkomst af te dwingen met Japan tijdens het Londen marine ontwapeningsverdrag. Zowel de destijds zittende premier Hamaguchi als de marine minister, admiraal Takarabe, stemde in met een ratio van marine schepen (ten opzichte van de Amerikanen en Britten) dat onder het minimum lag van wat de algemene marineleiding in Tokyo wenste. Het besluit resulteerde in een golf van kritiek van zowel de marine als het leger waarbij de instanties zich definitief realiseerden dat het partijenkabinet hen belemmerde in hun belangen.

De interne situatie van Japan werd vanaf 1927 gedomineerd door de financiële crisis die wereldwijd nadrukkelijk om zich heen sloeg. In het geval van Japan waren vooral mensen die waren gelieerd aan een klein- of middenbedrijf het slachtoffer van een grootschalige bankencrisis. Tot overmaat van ramp haalden de machtige zaibatsu's op hun beurt voordeel uit de crisissituatie door de beschadigde of failliete bedrijven over te nemen. Emoties van vijandschap en boosheid grepen om zich heen doordat de 'kleine man', zoals de Britse historicus Storry zo imaginair stelt, verloren ging in de economische jungle, opgeslokt door het zaibatsu monster.⁴⁸ De frustraties van het gewone volk begonnen zich verder uit te strekken naar de politieke partijen en de Diet die binnen de publieke opinie werden geassocieerd met de buitensporige 'big business'.⁴⁹ Een begrijpelijk oordeel gezien de corrupte verstrengeling tussen de twee instanties zoals al eerder naar voren is gekomen.

2.8 Na Kato: een crisis onderweg

Als gevolg van de geschetste internationale en nationale ontwikkelingen ondervonden de partijen steeds meer moeilijkheden om zich staande te houden. De groeiende kritiek en frustratie van verschillende kanten maakten zich meester van het land. Een tweetal praktijkvoorbeelden na het premierschap van Kato laten zowel de tanende macht van het kabinet zien als het gevaar dat achter de onafhankelijkheid van het leger school.

Het eerste voorbeeld betreft de moord op Chang Tso Lin. Deze Chinese wardlord kwam in 1928 aan zijn einde als gevolg van een samenzwering onder een aantal Japanse officieren van het Kwantung leger dat was gepositioneerd in de Japanse gebieden van China. De Japanse premier Tanaka Giichi, besloot naar aanleiding van de moord de schuldigen te laten straffen en de controle te herwinnen op het leger. Dit resulteerde in een storm van verzet binnen de Japanse legertop die beweerde dat het kabinet niet het recht had om zich te bemoeien met de aangelegenheden van het leger. De legerleiding zou zelf in staat zijn geweest om dit interne geschil op te lossen. Als gevolg van hevige kritiek en gezichtsverlies besloot Tanaka met zijn kabinet ontslag te nemen.

---

48 R. Storry, *A history of Modern Japan* (Londen 1973) 172.

49 Binnen deze context kan een groter verband worden getrokken naar de intrede van het kapitalisme in het algemeen. De snelle maar late industrialisatie van Japan en de nauwe banden tussen de overheid en grote bedrijven markeerden een ander traject in vergelijking met de meeste Westerse landen. Het ontbreken van een geleidelijk historisch proces, van een voorzichtige economische evolutie, had als gevolg dat een volgroeide middenklasse nooit volledig van de grond kon komen en sociale en economische problemen overheersten. Doordat de bedrijven zich meer concentreerden op de overheid in plaats van het individu was het kapitalistische systeem niet in staat om solide fundamenten op te bouwen in de samenleving en op te komen voor betere condities van het individu. Zie ook: R.A. Scalapino, *Democracy and the party movement in prewar Japan: the failure of the first attempt* (Berkeley 1975) 246-293.

Het tweede voorbeeld is het welbekende Mukden incident dat de oorlog met China inluidde. In de nacht van 18 september 1931 liet een groep officieren, nabij de Chinese plaats Mukden, een spoorlijn ontploffen en wees vervolgens met beschuldigende vinger richting het Chinese leger dat in het gebied gestationeerd was. Door deze te betichten als brein achter de aanslag had het leger eindelijk een legitimering gevonden om het gewenste conflict te beginnen en de macht in China uit te breiden.

Het Mukden incident betekende een daadwerkelijke breuk tussen het onafhankelijke leger en de partijpolitiek. De verzoenende politicus Shidehara was voortijdig achter de samenzwering gekomen en stuurde indirect generaal Tatekawa Yoshitsugu om actie te ondernemen. In plaats van de aanslag te voorkomen informeerde deze het Kwantung leger en gaf aan zijn opdrachtgevers de verklaring dat hij helaas te laat was geweest om in te grijpen. Naast dat het bevel van Shidehara op sluwe wijze werd genegeerd nam ook niemand na de aanslag de verantwoordelijkheid op zich voor de conflictueuze situatie. Het constitutionele stelsel van onafhankelijke organen en een afgeknotte piramide stak voorgoed een dolk in de rug van de partijpolitiek.

Al snel betekende het *15 mei incident* van 1932 het definitieve einde van de Taisho democratie. Een groep jonge officieren, gefrustreerd over de kritieke situatie van het land en geïnspireerd door nationalistische ideeën, poogde een coup d'etat te plegen die mislukte. Ondanks dat er geen staatsgreep plaatsvond, werd de toenmalige premier Inukai Tsuyoshi vermoord waarmee het laatste partijkabinet aan zijn einde kwam.

Hoofdstuk 3. De ultranationalisten grijpen de macht (1932-1939)

Na het uiteenzetten van de conditie van de Taisho democratie, is de daadwerkelijke machtsgreep de volgende stap. In dit hoofdstuk zal verder worden ingegaan op de wijze waarop de ultranationalisten de macht grepen in de jaren 30.

3.1 De aannames vanuit de theorie van Snyder

Wederom is het van belang om eerst een korte opsomming te geven van de belangrijkste aannames die relevant zijn voor dit hoofdstuk. In het geval van de Japanse empirie zal het leger, in een greep naar de macht, de bevolking mobiliseren en potentiële tegenstanders uitsluiten.

Als eerste is mobilisatie alleen mogelijk in de aanwezigheid van nationale instituties. Snyder spreekt in dit kader van 'herhaalde patronen van gedrag'. Bepaalde instanties binnen de maatschappij, zoals de bureaucratie en de politie, zullen proberen de bevolking te controleren en te sturen; het gedrag van het individu of een groep is berekenend en ligt in de lijn der verwachting. Enig element van verrassing of vrij initiatief zal plaats maken voor herhaling in opdracht van een gemeenschappelijk doel.

Als tweede zal het leger de bevolking zien te mobiliseren door in te spelen op nationale ideeën. Snyder wijst hierbij op het belang van geconstrueerde mythen die enerzijds normatieve claims zullen opleggen ten voordele van de eigen groep en anderzijds de opposenten van diezelfde nationale eenheid in diskrediet zullen brengen. De opposenten vormen een externe dreiging die in alle overtuiging zal worden overdreven.

Naast het mobilisatievraagstuk zal het leger met nog een ander probleem kampen: de wens van sommige groepen om te participeren ten tijde van democratisering. Snyder wijst ook hier op het bekende belang van uitsluiten. De militairen zullen de liberale geluiden binnen Japan in diskrediet brengen door ook hen te bestempelen als vijand of dreiging.

Net als in het vorige hoofdstuk speelt de media een belangrijke rol. In het geval van de empirie zal het leger proberen de marktplaats van ideeën te domineren door gebruik te maken van een gedeeltelijk monopolie, een gesegmenteerde vraag en een centraal gereguleerd medialandschap.

3.2 Een heropleving van het nationalisme

Vanaf de stormachtige ontwikkelingen aan het einde van de jaren 20 tot aan het einde van de jaren 30 volgden de gebeurtenissen elkaar snel op. Desalniettemin kent de omslag tussen de jaren 20 en de jaren 30 geen eenduidig moment. De verandering van de Taisho democratie naar een ultranationalistisch bewind moet eerder worden gezien als een geleidelijk proces; een transformatie die een hoge mate van complexiteit kent doordat groepen en individuen vaak in elkaar overlappen en elkaar doorkruisen. Deze groepen en individuen maakten allen deel uit van de permanente machtsstrijd tussen de verschillende autonome instanties in het systeem. Zowel tussen als binnen de overheidsorganen was er sprake van een groot verschil in belang en standpunt, die daarnaast beiden sterk aan verandering onderhevig waren. De individuele Japanner had al snel de neiging om zich te conformeren aan de wind die gunstig stemde.

Als gevolg van de rumoerige ontwikkelingen aan het einde van de jaren 20 waren de ideeën van democratie en liberalisme geleidelijk naar de achtergrond gedrukt. De macht van de partijen nam langzaam af en het woord 'crisis' werd steeds eerder in de mond genomen. De idee van nationalisme kwam in dit kader in beeld nadat het in de jaren daarvoor slechts een marginale rol had gespeeld in het land. Deze ontwikkeling gold echter niet alleen binnen de militaire kringen. Meer in het algemeen kan worden geconstateerd dat rechtse, nationalistische sentimenten steeds nadrukkelijker werden waargenomen in de Japanse maatschappij. Tijden van crisis en de daarmee gepaard gaande afname van de partijpolitiek bewogen ook sommige politici en andere elites naar het nationalistische vlak.⁵⁰

Gezien vanuit het perspectief van het leger, was er in het begin van de jaren 30 sprake van een interne machtsstrijd tussen twee facties. De eerste factie betrof de *Keizerlijke Weg factie (Kodo-ha)* die voor het merendeel bestond uit jonge radicale officieren, afkomstig van het platteland.⁵¹ Naast dat meerdere groepen binnen deze factie een coup d'etat poogden te plegen, liet zij zich ook kenmerken door haar buitenlandse optiek. In plaats van zich te richten op China was de factie van mening dat directe vijandigheid ten opzichte van de Sovjet-Unie de hoogste prioriteit had. De tweede factie stond bekend als de *Controle factie (Tōsheida)* en bestond voornamelijk uit de hogere rangen in het leger. De groep kenmerkte zich door een meer conservatieve en gematigde houding wat uiting vond in de verwerping van een gewelddadige staatsgreep. In plaats van direct geweld trachtte de factie de andere groepen zoveel mogelijk te marginaliseren aan de hand van controles en het land klaar te stomen voor verdere mobilisatie om meer op de lange termijn een conflict te beginnen buiten de grenzen van Japan. De primaire focus lag in dit kader bij verdere expansie in China.

3.3 Van nationalisme naar ultranationalisme

De Amerikaanse politicoloog Robert Scalapino benadrukt dat het Japanse nationalisme in een ander daglicht stond dan het vroegere nationalisme in West Europa.⁵² Ofschoon het Europese nationalisme hand in hand ging met de opkomst van de middenklasse, steunde de Japanse variant sterk op een agrarisch-militaristisch fundament. Zowel de simpele boer als de heroïsche militair in Japan was gevoelig voor deugden als: absolute eenheid, loyaliteit, het geestelijke boven het materiële en gevoelens van bestemming en Japanse superioriteit. Daarnaast heersten onder hen de gedachte van een sterk bewapend Japan en het verlangen naar Japanse expansie op het Aziatische vasteland.⁵³ Waarden die allen kunnen worden gezien in het licht van de modernisering van Japan, omdat zij in sterk contrast stonden met alles wat maar enigszins van 'Westerse makelij' was: kapitalisme, democratie, liberalisme en socialisme. Hoewel dergelijke Westerse ideeën door verschillende elites werden omarmd, konden zij de mensen op het platteland nooit bevredigen (en de

---

50 Feitelijk kan er worden gesproken van een tweedeling. Enerzijds waren er reformisten die meegingen met de nationalistische geluiden en open stonden voor meer daadkrachtige hervormingen. Anderzijds was er een groep conservatieven die in deze tijden van crisis nog steeds de hoop had gelegd op een heropleving van de partijpolitiek en weinig zag in de oplossingen die in het nationalisme verscholen lagen.

51 De naam Keizerlijke Weg heeft betrekking op de prominente rol die de keizer, in de ogen van de jonge officieren, moest gaan spelen in de nieuwe politieke verhouding. Over de precieze invulling heerste echter veelal onduidelijkheid.

52 Scalapino, *Democracy and the party movement in prewar Japan*, 349.

53 Beasley, *The Modern History of Japan*, 236, 237.

militairen ook niet zoals blijkt uit hoofdstuk twee).⁵⁴ In de ogen van de rurale bevolking stond het kapitalisme in verband met een oneerlijke verdeling en big business waarbij deze laatste weer werd gerelateerd aan partijpolitiek en democratie. Aangezien de meeste jonge officieren in het leger van het platteland afkomstig waren, voelden zij een sterke affiniteit met de barre omstandigheden daar.

Ten tijde van de Taisho democratie werden er verscheidene patriottistische bewegingen opgericht maar vond het nationalistische gedachtegoed slechts uiting in een civiele vorm. Met het aanbreken van de jaren 30 begonnen de militairen de civiele nationalistische echter steeds meer op te zoeken. Emotioneel geraakt door de grillen van de tijd discussieerden zij over mogelijke verandering. In het bijzonder voelde de Keizerlijke Weg factie zich verbonden met deze civiele patriottistische bewegingen.

De Controle factie, met in haar midden de hogere rangen van het leger, gaf tezelfdertijd een hele andere invulling aan de mogelijkheden van het nationalisme. Vanaf 1930 begon de groep, als gevolg van het in hun ogen beschamende Londen ontwapeningsverdrag, zich daadwerkelijk te bemoeien met binnenlandse politieke besluitvorming. De interventie leidde tot een vergrote macht van het leger en kenmerkte zich in propaganda, beschuldiging en de eerste tekenen van mobilisatie.

In het kader van de eerste twee werd er gestart met perscensuur op schrijvers die zich negatief uitlieten over het leger waarbij zij mogelijk geweld tegemoet konden zien.⁵⁵ Daarnaast was de bevolking in het algemeen positief gestemd geweest over de reductie van grootschalige militaire uitgaven, temeer zij in deze tijden moeite had om rond te komen. Als reactie hierop begon het leger op zijn beurt, in een poging het publiek weer voor zich te winnen, in te spelen op nationalistische begrippen als 'patriottisme', 'crisis' en 'belang van de staat'.⁵⁶ Vervolgens beaamde het leger dat alleen zichzelf het leger in bedwang kon houden.⁵⁷ Een uitspraak die in het licht van de twee strijdende facties moet worden gezien.

Het beste voorbeeld uit die tijd van een aanval op het liberalisme was de affaire rond de invloedrijke Minobe Tatsukichi, hoogleraar constitutioneel recht aan de Tokio Imperial University. Als liberaal gezinde formuleerde hij in 1912 de *keizerlijke orgaan theorie* waarbij hij de idee van een keizer als soeverein afwees. Ten voordele van het parlement stelde de professor dat de keizer niet boven de autonome organen stond, maar er zelf één van was; de werkelijke soeverein was de staat zelf en het parlement had in tegenstelling tot het leger en de marine directe inspraak over het beleid. Na de publicatie werd zijn theorie wijdverbreid geaccepteerd. In 1935 kwam daar echter verandering in toen zowel militaire kringen als reformistische politici Minobe's theorie zagen als ideaal slachtoffer voor een lastercampagne. In hun ogen vormde de theorie het ultieme symbool van de eerdere tijdgeest, de Taisho democratie, waarmee afgerekend diende te worden.⁵⁸ In de maanden die volgden werden Minobe en zijn liberale aanhangers openlijk aangevallen wat resulteerde in een ban op een aantal van zijn boeken en de terugtrekking uit het publieke leven.

Naast de aanvallen op opposanten kwam vanaf 1927 langzaam het bewustzijn van nationale mobilisatie

---

54 Deze context staat weer in relatie met het verhaal van noot 49 in hoofdstuk 2.

55 Scalapino, *Democracy and the party movement in prewar Japan*, 366.

56 Ibidem.

57 Ibidem, 368.

58 Kasza, *The State and the Mass Media in Japan, 1918-1945*, 129-136.

opgang dat inspeelde op een extern conflict op de lange termijn.⁵⁹ Dit besef werd in 1933 nog eens versterkt doordat Japan zich terugtrok uit de Volkenbond. Als gevolg van de nieuwe isolatie maakte de verachte coöperatieve diplomatie van Shidehara plaats voor een nieuwe strategie van autonome kracht. Nu Japan op zichzelf was aangewezen, kreeg het versterken van de economie en de militaire middelen de hoogste prioriteit.

De opkomst van superagentschappen vormde in dit kader de ultieme invulling van verhoogde interventie en mobilisatie door het leger. Met hulp van het kabinet, na 1932 vooral bestaande uit ex-bureaucraten, ex-militairen en andere reformistische groeperingen, was het leger in staat om nieuwe bureaus op te richten die twee belangrijke kenmerken kenden.⁶⁰ Ten eerste fungeerden zij als nieuwe kanalen voor militaire participatie in administratieve aangelegenheden die voorheen door civiele ambtenaren werden aangestuurd. Daarnaast waren zij een uiting van de groeiende afkeer tegenover de constitutionele structuur met diens afgescheiden overheidsorganen. Binnen de nieuwe instanties vormden zich een groep hervormingsgezinde ambtenaren die een hoge mate van centralisatie, gecoördineerde planning en beleidsimplementatie tussen verschillende ministeries toejuichte. Het nieuwe netwerk van gecentraliseerde agentschappen bracht zo militairen en bureaucraten samen en was in staat om boven de bestaande politieke structuur te opereren.

In 1927 werd begonnen met het oprichten van het Natuurlijke Bronnen Bureau waarin veelal militairen prominent aanwezig waren in de staf. Het bureau diende een toekomstige totale oorlog voor te bereiden en hield zich in het bijzonder bezig met mogelijke staatspropaganda. Zeven jaar later volgde de oprichting van het Mantsjoerije Bureau waarbij het leger de supervisie kreeg over de Japanse relaties met de nieuwe vazalstaat. In 1935 werd vervolgens het Kabinet Onderzoeksbureau opgericht waarin vaardige technocraten uit zowel militaire als bureaucratische kringen werkten. Slechts twee jaar later fuseerde het agentschap met het Natuurlijke Bronnen Bureau en vormden samen de Kabinet Planning Raad die belast was met de economische mobilisatie.

3.4 Mobilisatie en controle

Op 26 februari 1936 vond er wederom een vermeldenswaardige coup d'etat plaats van jonge officieren. Veertienhonderd man van de eerste divisie bezetten verscheidene plekken in Tokyo en vermoordden diverse tegenstanders. Terwijl het land in spanning afwachtte naar wat komen ging, wisten de revolutionairen zelf niet welke volgende stap zij moesten zetten. Na drie dagen was het de keizer in eigen persoon die de jonge officieren een halt toe riep.

Ofschoon de Keizerlijke Weg factie in de jaren ervoor had gedomineerd, wist de Controle factie na de blamage van het *26 februari incident* definitief de macht naar zich toe te trekken. In de periode die volgde, trachtte de winnende factie voorgoed staatscontrole over de economie te verkrijgen, te zorgen voor een efficiënte allocatie van schaarse hulpbronnen en het staatsapparaat te hervormen in het licht van nationale

---

59 G.M. Berger, 'Politics and mobilization in Japan, 1931-1945', in: Peter Duus (ed.), *The Cambridge history of Japan, Vol. 6, The Twentieth Century. Cambridge Histories Online* (Cambridge 1988) 97-153, 112.

60 Berger, 'Politics and mobilization in Japan, 1931-1945', 113.

planning en het mobiliseren van de bevolking.⁶¹ Hoewel de legertop in deze periode nog steeds geen absolute macht had, domineerde het wel de besluitvorming. Zowel het kabinet als de reformistische bureaucraten gingen mee met de ultranationalistische strategie.

Vanaf 1936 schakelden men daadwerkelijk over op het controleren van gedachten. Het in juli opgerichte Bureau van Informatie kreeg de taak om naast de al aanwezige negatieve controle ook een programma op te zetten om gedachten te verzamelen, te evalueren en te sturen. Aan de hand van het onderwijs, de pers, de radio en de filmindustrie werd het Japanse publiek overspoeld met nationalistische ideeën.

In het geval van het publieke onderwijs vonden er structurele hervormingen plaats. De leraren kregen voortaan speciale training en de curricula werden aangepast op basis van een nieuw officieel, in 1937 geïntroduceerd, boek dat elke docent in acht hoorde te nemen: *de Principes van Kokutai*.⁶² Het boek pretendeerde antwoord te geven op het 'Japans zijn' en besprak onder meer de herkomst van de natie, de heilige waarden van de keizer en de plichten van het Japanse subject. Daarnaast beaamde het boek dat de missie van de Japanse cultuur de onderwerping van buitenlanders betrof. De eenduidige claims in het boek weerspiegelden zo de basisdoctrine van het Japanse ultranationalisme.

Wat betreft de pers was er geen sprake van een overheidsmonopolie op publicaties. Een deel van de uitgaven was echter wel afkomstig van overheidsinstanties in de vorm van bijvoorbeeld pamfletten. Daarnaast was de negatieve controle een stuk intensiever in vergelijking met de periode van de Taisho democratie. De radio kende echter wel een staatsmonopolie. De regulatie viel geheel onder het Bureau van Informatie dat toezicht had op het in 1935 opgerichte United News Agency (UNA). De UNA en directe orders van officieren vormden de enige nieuwsbronnen voor het in hoofdstuk twee al eerder genoemde nationale uitzendbedrijf NHK. Het uitgebrachte nieuws was op deze manier altijd in overeenstemming met de visie van de militairbureaucratische instanties en machtige autonome nieuwsbronnen als Reuters en AP werden buiten de deur gehouden.

Als laatste kenden de films uit deze periode een verplichte militaristische nationalistische ondertoon. In 1935 werd de Grote Japanse Film Bond opgericht met als doel: de zieke invloed van films te elimineren, de manieren en het moraal te renoveren en de 'rationele' ontwikkeling van de film te promoten.⁶³ De filmindustrie diende vanaf dat moment films te produceren naar het normatieve idee van de Japanse geest waarin elementen van een heilige oorlog, de Japanse superioriteit en een goddelijke missie sterk aanwezig waren.

---

61 Ibidem, 119.

62 D.M. Brown, *Nationalism in Japan: an introductory historical analysis* (Berkeley en Los Angeles 1955) 208, 209.

63 Kasza, *The State and the Mass Media in Japan, 1918-1945*, 150.

Nadat in 1937 de oorlog met China begon, brak er een nieuwe periode aan die in augustus 1940 definitief gestalte kreeg. De toenmalige premier Konoe kondigde het begin af van een 'Nieuwe Orde' (*Shintaisei*) voor Japan onder leiding van een militaristisch-bureaucratisch bewind. Met het nieuwe tijdperk verviel het keizerrijk definitief in duisternis; de Tweede Wereldoorlog was reeds begonnen.

Conclusie

Ik concludeer dat het merendeel van de theoretische aannames van Snyder terug te vinden is in de empirie, de omslag van de Taisho democratie naar een ultranationalistische machtsgreep in de jaren 30.

Uit hoofdstuk twee blijkt dat zowel de noodzakelijke mogelijkheid als de motivatie aanwezig was. De mogelijkheid komt naar voren in de zwakke conditie van de Taisho democratie. Hoewel de partijen en het parlement dominant waren in deze jaren, ondermijnden een aantal factoren het democratiseringsproces. Ten eerste vormde het constitutionele fundament een belemmering. In het bijzonder was de autonome positie van het leger een gevaarlijk element binnen het systeem. Ten tweede waren de politieke partijen niet in staat om publieke steun te verkrijgen door een gebrek aan eenheid en corruptie. Daarnaast laakten de premiers de bereidwilligheid om sociale of constitutionele hervormingen door te voeren. Ten derde was de bureaucratie, in overeenstemming met Snyders verwachting, een machtige instantie die grote delen van het beleid zelf invoerde en weinig affiniteit kende met de partijen. Als laatste kenden de media een gebrek aan decentrale regulatie en was er sprake van negatieve controle. Naast de mogelijkheid vond het leger, als gevolg van defensie-uitgaven vermindering, coöperatieve diplomatie en het 'beschamende' Londen ontwapeningsverdrag, de motivatie om zich te verzetten tegen de partijpolitiek en andere liberale geluiden.

Uit hoofdstuk drie blijkt inderdaad dat elites nationalisme gebruikten als instrument om de macht naar zich toe te trekken. Opvallend is echter dat onder verschillende kringen deze trend viel waar te nemen. Naast de Controle factie die uiteindelijk de machtsgreep domineerde, waren er ook groepen binnen de partijen en bureaucratie die zich op het nationalistisch vlak begaven.⁶⁴ Om het publiek te mobiliseren wezen de ultranationalisten op absolute eenheid en Japanse superioriteit. De Japanners hadden de heilige missie om buitenlanders aan zich te onderwerpen. Om dit te realiseren was er behoefte aan een sterke staat. Deze normatieve, onderscheidende claims komen overeen met wat Snyder mythes noemt en werden in de lijn der verwachting belichaamd door nationalistische instituties. Op hun beurt droegen nieuw gecreëerde superagentschappen deze instituties weer uit naar het publiek. Samen met het onderwijs, de pers, de radio en de film werden zij gebruikt voor mobilisatie, propaganda en controle.

Tenslotte laat de lastercampagne tegenover Minobe en diens aanhangers zien dat liberalen in eigen land werden uitgesloten. Daarnaast werd er in de vorm van zowel het Westen als China op overdreven wijze een extern gevaar gecreëerd.

In het licht van de empirie vallen er echter drie kanttekeningen te plaatsen. Ten eerste was er, afhankelijk van het medium, zowel sprake van een volledig als een gedeeltelijk monopolie in de jaren 30. Daarnaast bestond er geen aanwijzing voor een gesegmenteerde vraag. Als laatste gaat het verklaringsmodel van Snyder voorbij aan de rol van de context die in deze omslag juist een zeer nadrukkelijke rol heeft gespeeld. Zowel de financiële crisis als de geopolitieke ontwikkelingen markeren de omslag tussen de jaren 20 en 30. Zij vormden zowel de directe aanleiding als de directe rechtvaardiging voor een ultranationalistische koers.

---

⁶⁴ De Keizerlijke Weg factie speelt in wezen geen rol van betekenis, gekeken vanuit de theorie van Snyder. Ondanks dat de factie als directe concurrent in verhouding stond met de Controle factie, keek zij anders tegen het nationalisme aan, zoals reeds is besproken in hoofdstuk 3.

Bronnenlijst

Boeken

- Beasley, W.G., *The Modern History of Japan* (Londen 1963).
- Berger, G.M., 'Politics and mobilization in Japan, 1931-1945', in: Peter Duus (ed.), *The Cambridge history of Japan, Vol. 6, The Twentieth Century. Cambridge Histories Online* (Cambridge 1988) 97-153.
- Brown, D.M., *Nationalism in Japan: an introductory historical analysis* (Berkeley en Los Angeles 1955).
- Kasza, G.J., *The State and the Mass Media in Japan, 1918-1945* (Berkeley en Los Angeles 1988).
- Mitani, T., 'The establishment of party cabinets, 1898-1932', in: Peter Duus (ed.), *The Cambridge history of Japan, Vol. 6, The Twentieth Century. Cambridge Histories Online* (Cambridge 1988) 55-96.
- Scalapino, R. A., *Democracy and the party movement in prewar Japan: the failure of the first attempt* (Berkeley 1975).
- Snyder, J., *From Voting to Violence: democratization and nationalist conflict* (New York 2000).
- Spaulding Jr., R.M., 'The Bureaucracy as a Political Force, 1920-45', in: James W. Morley (ed.), *Dilemmas of Growth in Prewar Japan* (Princeton 1974) 33-80.
- Storry, R., *A History of Modern Japan* (Londen 1973).
- Tsugimaro, I., *New Materials on Japanese Political History* (Tokyo 1948).
- Van Wolferen, K.G., *Japan. De onzichtbare drijfveren van een wereldmacht* (Amsterdam 1989).

Artikelen

- Ballentine, K. en Snyder, J., 'Nationalism and the Marketplace of Ideas', *International Security* 21 (1996) 5-40.
- Carothers, T., 'The "Sequencing" Fallacy', *Journal of Democracy* 18 (2007) 12-27.

Internet

- Columbia University, 'Faculty Bio, Department of Political Science',
<http://www.columbia.edu/cu/polisci/fac-bios/snyder/faculty.html> (1 mei 2011).